



# SOFRA HİZMETİ

(Kurban Lokması)

*Abdal Pir Sultan'ım, pirim Ali'sin  
Doluyu sunansın gerçek velisin  
Rehbere armağan et derisin  
Kanber'in serdiği sofraya ol deyi*

84 hayat ağacı

Bilindiği gibi bir defada alınıp ağza götürülen yiyecek parçasına "lokma" denir. Alevi-Bektaşî cem törenlerinde ise kurban etiyle yapılan yemeklere ve yanında alınan ekmeğe parçalarına lokma denildiği gibi kömbe, pağaç/peksimet, elma, üzüm, portakal, çerez gibi şeylere de lokma denir. Biz bu yazıda kuru olarak dağıtılan yiyecekleri değil de "kurban lokmasını" anlatacağız.

## YOKLAMA

Kesilip doğranan kurban etleri aşçı tarafından kazanlarda pişirilir. Pişirilen kurbanlar yemek yapma kıvamına gelince bir kap içinde dedeye getirilir. Buna Divriği ve Kangal yöresinde "Yoklama" diğer yörelerde "Niyaz lokması" denir. Temiz bir kap içinde gelen pişmiş kurban etine "yoklama" denir. Az bir dinlenmeden sonra dede nasihate başlar. Biraz zaman geçtikten sonra daha önce kesilmiş olan kurbanın pişirilmiş etinden örnek getirilir. Kurbanı, etin piştiğine kanaat getirirse, temiz bir kabin içine bir kaç kepçe tike et (haşlanmış et) kor. Dedeye getirir. Çünkü

## Kutlu Özen

etin pişip pişmediğine dede karar verir. Kurban eti, cem evinin içine girmeden "yoklama geliyor" diye gözcüye haber verilir. Gözcü de kendisine verilen haberi "cömaata"(cemaate) duyurur. Yoklama cem evine girerken, gözcü: "Hööö... Bacı kardeş, yoklama geliyor!" diye cömaati uyarır. Herkes edep-erkan olur.

Kurbancı elindeki yoklama ile duaya durur. Dede, kurbancıya şu duayı okur: "Allah Allah...

Kurbanlar kabul ola; muratlar hâsıl ola; yiyene helal, yedirene delil ola; kudret honu, cennet taamı ola; dil bizden, himmet Cenab-ı Hak'tan ola...Gerçeğin demine hööö...Mümine ya Ali..." Duadan sonra ilk yoklamayı dede; ondan sonra delilci, daha sonra gözcü alır; lokma bitinceye kadar cömaata dağıtılır. Dağıtma işini kurbancı yapar. Lokmanın pişip pişmediğine karar verilir. Eğer lokma pişmiş ise aradan beş-on dakika geçtikten sonra gözcü şöyle seslenir: "Hööö... Mümin müslüm... bacı kardeş, pir hümmetiynen 12 hizmete başlayacağız..."

Eşik yoklayan, beşik yoklayan yoklasınlar..." Herkes cem evinden çıkarak ihtiyaçlarını giderir. Kadınlar çocuklarına bakarlar; erkekler mallarına davarlarına bakarlar... Bu bir ihtiyaç görme iznidir.

Lokma/ Yıldızeli: Kurban etleri kazana konup pişme çağına gelince dedeye bir lokma gider, tadına ve tuzuna bakmak için. Aşçı gelir, darda durur ve duasını alır: "Er cemali Muhammet..." Dede pişmiş olan tikeye bakar, yanındaki bir iki kişiye de verir. "Lokmanız güzel olmuş, suyunu salabilirsiniz" der. Yemek hazır olunca aşçı yardımcısı gözcüye haber verir: "Kurbanlar hazır..." Gözcü de "yemeklerimiz hazırmış" diye pire (dedeye)söyler.

Dede de: "Muhipler, tarikatımız burada bitmiştir. Lokmalarımızı yiyebiliriz." Yemek geleceği sırada tekrar edep-erkan olurlar. Dede bir dua eder. Secdede "Allah Allah" denilir. Doğruduktan sonra dede der ki: "Oturana duran, govsuz gaybetsiz evine varan... ve eşik beşik serbesttir." Kadınlar lokmalarını evin nüfusuna göre alıp götürürler. Sonra orada her evden bir büyük kalır. Onlara sofraya kurulur.

Dede, sofraya ortaya gelince bir dua eder. Yemeğe başlarken aşçıyı çağırır, lokmasını verir. Gözcüyü çağırır, lokmasını verir. Hane sahibini çağırır, lokmasını verir. Bekçibaşını, çağırır onların lokmasını verir. Âşıklar, delil, faraş, iznikçi, saka, saki... Yemek bitince tekrar yemek duası yapılır.

Niyaz lokması: Bazı yörelerde kurbanı pişirdiği kurbandan (pişip pişmediğini öğrenmek için) önce tepsi içinde bir azıcık niyaz (kurban eti ve diğer lokmalarla birlikte) alarak yanında bir bacı ile meydana gelirler. Kurbanı: "Hü... Erenler! Muhammet-Ali'nin hizmeti geliyor," der. Bir adım atar. İkinci kez aynen söyler, bir adım daha atar. Üçüncü kez yine aynen söyler, bir adım daha atarak meydan postunun ortasına gelmiş olur. "Hü erenler!..." der, duaya dururlar. Lokmacı şu tercümanı okur: "Hü...Pirim! Evvel Allah diyelim, kadim Allah diyelim. Geldi Ali sofrası, Hak versin biz yiyelim, demine hü... diyelim. Allah, eyvallah, nefes pirdedir. Dede lokmacıya dua verir: "Hayır hizmetin



kabul, yüzün ak ola. İsteğini, dileğini Hak-Muhammet-Ali vere. Hizmetinden şefaata bulasın. Sofran Kanber'in serdiği sofraya. Yiyene helal, yedirene delil, cennet taamı, kudret honu ola. Gerçeğe hü...."

Kurban Bayramı'nda, adak kurbanı kesilmesinde, Muharrem kurbanında, Nevruz ve Hızır İlyas ve Ziyaret kurbanlarında sadece deyiş ve düvazalar ve dualar okunur. (Yarım saat ara verilir)

### ON İKİ HİZMETE BAŞLAMA VE HİZMETLERİN BİTMESİ

Sofra hizmetinin başlaması: Mersiye okunmasından sonra sofracı elinde ekmek ve kurban lokması olduğu halde meydanın orta yerinde durur ve şu tercümanı okur: "Evvel Allah diyelim, kadim Allah diyelim. Geldi Ali sofrası, Hak versin biz yiyelim. Allah eyvallah gerçeğe hü..." Dede dua verir: "Allah Allah! Hayır hizmetin kabul, muradın hâsil olsun. Sofran, Kanber'in serdiği sofraya olsun. Gerçek erenler demine hü..." Cemde bulunanların sayısına ve meydanın genişliğine göre birkaç yere sofraya serilir. Lokmalar konur, herkes sofrada yerini alır.

İnsan suresinin okunması: Dede, Kuran'dan İnsan suresi, ayet 8-9'u okur. "(8.) Ve yutkimunenettegame ala hubbihi miskeynen ve yetiymen ve esira.( 9.)

İnnema netkimüküm livechillahi la nuridü minküm cezaen vela şükürü. (10) İna nehafü min rabbina yevmen gabusen kamtarira."

"(8.)Onlar kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler. (9.) Biz sizi Allah rızası için doyuruyoruz. Sizden ne bir karşılık ne de bir teşekkür bekliyoruz. (10.)Biz çetin ve belalı bir günde Rabbimizden korkarız derler."

Selman lokması: Dede önce canlardan birisine bir lokma verir. (Canlar bu ilk lokmayı almak için yarışır, alır almaz yer.) Bundan sonra herkes lokmasını yemeye başlar. Herkes lokmasını yerken lokmacı eline bir tepsi alır: "Selman hasta, gözü parsta... Selman-ı Pak aşkına..." diyerek dolaşır ve Selman lokması toplar. Bu

toplanan Selman lokması, sonradan isteyene verilir; evinde hastası, umanı, isteyeniyi varsa şifa niyetine götürülür.

Lokmaların dağıtılması: Meydanın ortasına birkaç yere sofralar kurulur. Lokmacı, lokmasını dağıtmadan önce bir tepsi içerisinde meydana lokma ile gelir. Dede bir dua eder: "Allah, Allah... Hayır hizmetin kabul, muradın hâsil ola... Lokman hak lokması ola... Hak dergâhına yazıla... Çektiğiniz emekler boşa gitmeye... Hazırlanan sofralar Kanber sofrası ola... Gerçeğe hüü... Ya Ali..."



Nagibin helâllik alması: Nagib lokma dağıtırken hane sayısına çok dikkat eder. Lokmacı "Allah-Muhammet- ya Ali" diye lokma bulunan kaba/tepsiye niyaz eder ve lokmaları eşit olarak dağıtmaya başlarlar. Herkese eşit dağıtmaya özen gösterir. Lokmaları hane sahiplerine dağıttıktan sonra: "Elimizde yoktur tuhtu(kantar) terazi, herkes hakkınıza oldunuz mu razı?" diye sorar. Bunu üç defa tekrar eder. Cemaatten razılık alır. Canlar da "Biz razıyız, Hak da razı olsun" der. Bunu üç defa tekrar eder. Cemaatten razılık alır. Eğer cemaatten bir kişi: "Ben hakkıma razı değilim." derse, nagib lokmasını o kişiye verir.

Lokmaların yenmesi: Dede, lokmaların yenmesi için destur verir: "Allah Allah..."

Lokma hakkına, evliya keremine, gerçekler demine, destur-u pir izniyle yürüyenin devranı, yiyeenin lokması yürüsün. Gerçeğe hü" der ve lokmalar yenmeğe başlar. (8) Sadece lokma varsa eşit olarak dağıtılır. Eğer kurban varsa sofraya serilip, lokmaların dağıtılmasına başlanır. Cemde bulunanlara lokma hizmeti görmek için dede birkaç kişi görevlendirir. Lokmaların eşit bir şekilde dağıtılmasına ve dede destur verdikten sonra birlikte yenilmesine özellikle dikkat edilir. Fakat cemaat kalabalıksa, cemaatten razılık alınarak yemeklerin soğumadan yenilmesine destur verilebilir.

Dedenin hizmet sahiplerini çağırması: Lokmalar yenirken dede hizmet sahiplerini yanına çağırır, "Hizmetiniz kabul olsun" diyerek birer lokma verir. Onlar da niyaz eder, lokmayı alır yerler.

Sofra duası: Herkes lokmasını yedikten sonra iki ellerinin uçlarını sofranın üstüne koyarak "Allah, Allah..." derler. Dede o zaman bir sofraya duası yapar: "Allah, Allah... Elhamdülillah, elhamdülillah... Nimeti celil, berekatı Halil, şefaati Resul, inayeti Ali, himmeti Veli... Bu gide, yenisi gele... Hak, Muhammed, Ali kabul ede... Yiyene helal, yedirene delil ola... Yiyeni, yedireni; pişirip getireni Hak saklaya, Hızır bekleye... Cenab-ı Hak yenisin kısmet eyleye... Allah, Eyvallah...Hüüü...Ya Ali." (9) (...) Ceme girecek olanlar sabahın erken saatlerinde "Pir'in desturu" ile Hakk'a çağrılırlar. Akşam ortalık karardıktan sonra davet edilenler eşleriyle beraber "Hak meydanı" olarak kabul edilen cem evine gelmeye başlarlar.

Cem evine gelen erkekler ve bacılar, getirdikleri çörek, kuru yeşil veya meyve gibi yiyecekleri lokma işiyle görevli hizmet sahibine verdikten sonra yan yana, iki el göğüste veya sağ el göğüste, sol el aşağıya salınmış, sağ ayak başparmağı sol ayak üzerine konulmuş ve vücut hafifçe öne eğilmiş olarak duaya dururlar. Buna "Dara durmak" veya "Peymençeye durmak" da denilir. Dede lokma getirenlere şöyle dua eder: "Allah Allah... Lokmalar kabul ola,

muratlar hâsıl ola. Hak-Muhammet-Ali kabul eyleye, İmam Hasan, Şah Hüseyin, Hünkar Hacı Bektaş Veli defterine kayıt ola. Nur-ı Nebi, Kerem-i Ali, Pirimiz Hünkar Hacı Bektaş Veli, gerçekler demine huuu..."

Getirdikleri yiyeceklerle dara dururlar. Duayı aldıktan sonra yiyecekleri bu işle görevli hizmet sahibine verirler. Birçok yerde genellikle böyle yapılmaktadır. Duayı alan eşler diz üzeri gelerek meydana niyaz ederler. Böylece "Âdem'e" secde edenlere karışmış olurlar. Hem de tüm ceme katılmış olanlarla niyazlaşmış, görüşmüş olurlar. Ayrıca dede ile ve cemde bulunanlarla görüşülmez.

Bazı bölgelerde duadan sonra meydana değil, dedenin oturduğu posta veya dedeye niyaz edilir.

#### Dipnotlar:

- 1-Tayyar Temizer, derleme: Yellice 30.03.1990
- 2-Tayyar Temizer, derleme: Yellice 30.03.1990
- 3-Kazım Yılmaz, Yıldızeli Üreğil 1941, derleme: 11.02.1989
- 4-Mehmet Yamana, Alevilikte Cem, İstanbul 1998, s. 80
- 5-Celalettin Ulusoy, Alevi-Bektaşî Yolu, Ankara-?, s. 29
- 6-Celalettin Ulusoy, Alevi-Bektaşî Yolu, Ankara-?, s. 285
- 7-Kuran-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, TDV, Ankara 1993, s. 578
- 8-Musa Karakaş, Kangal Dışlık (1937-2008)
- 9-Bazı yerlerde dede şu duayı yapar. Yemek yiyenler ve hizmet edenler iki ellerinin parmak uçlarını sofraya koyarak o vaziyette dedenin duasını cümle sonlarında Allah Allah... diyerek dinlerler. Dua şöyledir: Allah Allah... Elhamdülillah, Elhamdülillah, Sümmel Elhamdülillah...Nimet-i Celil, Berekat-ı Halil, Şefaati Resul, İnayet-i Ali, Himmet-i Veli...Bu gide, ganisi gele. Hak-Muhammet -Ali kabul ede. Yiyene helal, yedirene delil ola... Yiyeni, yedireni, pişirip getireni Hak saklaya, Hızır bekleye...Şey'en Lüllah, Allah eyvallah...Hü... 10-A.Celalettin Ulusoy, Alevi-Bektaşî Yolu, Ankara-?, s. 263
- 11-A.Celalettin Ulusoy, Alevi-Bektaşî Yolu, Ankara-?, s. 263 ■